

Наукова бібліотека СумДПУ імені А. С. Макаренка

Бібліографічний огляд

Коучингові технології в освіті

Суми 2022

Нове покоління учнів вимагає від дорослих нових підходів та вміння бути гнучкими у своєму світогляді. Наші учні зростають в інший час з іншими цінностями та пріоритетами, ніж ми. Щоб навчити таку дитину, дорослим важливо брати на себе сміливість проявляти цікавість до її життя, де не працюють старі установки...

О. Туманська

На початку ХХІ ст. у світі з'явилася професія, призначення якої – сприяти особистості в досягненні її життєвих цілей, розвитку та успіху. Коучинг – процес, під час якого людина або група людей навчаються й одержують навички, необхідні для майбутнього розвитку.

Дослівний переклад слова «коучинг» – «тренерство».

Як окрема професія коучинг сформувався на початку 90-х років ХХ століття. Професія коуча офіційно визнана у 2001 році завдяки Міжнародній Федерації коучів. З 80-х років ХХ століття коучинг офіційно визнаний у бізнесі. На сьогодні існує близько 50 шкіл та понад 500 видів коучингу.

В умовах модернізації системи освіти, стратегічної освітньої реформи, введенні нових освітніх стандартів, стрімкого розвитку інноваційних технологій помітно змінюються і вимоги до сучасного вчителя.

У процесі коучингу відбувається розвиток професійних та особистих якостей, розкривається потенціал, розвиваються нові здібності й навички, які підвищують ефективність роботи та покращують якість життя.

Коучинг може бути використано як універсальну технологію, яка дозволяє ефективно працювати на суб'єкт-суб'єктному рівні, тобто вміти керувати собою, своїм станом, своїми ресурсами, допомагати іншим у розвитку особистісного потенціалу, у підвищенні особистої ефективності, розвивати навички комунікації, будувати конструктивні відносини з колегами, які максимально підвищують ефективність вирішення актуальних життєвих завдань.

Феномен «коучинг» в освіті є новим напрямом в педагогічній науці та практиці, в основі якого активізація внутрішнього потенціалу, засвоєння провідних стратегій, та вдосконалення необхідних сучасному працівнику освіти можливостей, здібностей і навичок.

Коучингу, як системі заходів в освіті, спрямованих на взаємодію всіх учасників навчально-виховного процесу з метою досягнення взаємно визначених цілей присвячена стаття:

Огар, О. І. Коучинг як сучасна технологія педагогічного керівництва [Текст] / О. І. Огар // Педагогічна майстерня. – 2017. – № 4. – С. 17–20.

З різних позицій представлено трактування поняття коучингу в літературі. Але ідея коучингу – це бачення в учнях та співробітниках, перш за все, людей з їхніми цінностями, прагненнями та особистими цілями.

Визначено задачу ефективного коучингу. Важливо не надати готові поради й рекомендації, а допомогти підлеглому знайти власні розв'язання актуальних проблем.

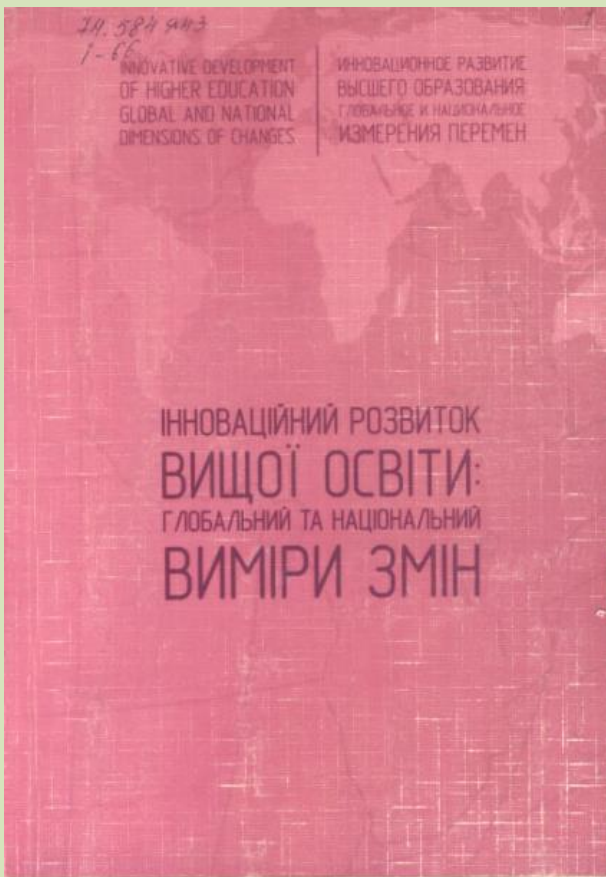
Представлено цікаву технологію «Колесо життєвого балансу», дозволяє керівнику проаналізувати стан сфери

життя свого і підлеглих та скласти прогноз перспектив розвитку.

Огар О. І. наголошує, – «якщо коучинговий підхід поширюється на роботу всієї школи, починаючи з директора, то весь шкільний колектив працює, як одна команда». Учні навчаються на ситуації успіху. Діти прагнуть оволодіти необхідними знаннями, ставлять цілі, планують і здійснюють кроки з їх досягнення, набувають позитивного досвіду в реалізації соціального, культурного, інтелектуального потенціалу.

Цілі коучингу в освіті визначено у статті:

Луценко, С. М. Педагогічний коучинг як інноваційна технологія підвищення кваліфікації менеджерів освіти [Текст] / С. М. Луценко, Я. І. Цебро // Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, (06–07 квітня 2016 року, м. Суми) / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка ; Сумська обласна державна адміністрація т ін. ; [редкол.: А. А. Сбруєва, С. Б. Кузікова, Г. Ю. Ніколаї та ін.]. – Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – Т. 2. – С. 11–14.

Автором висвітлено основну ідеєю освітнього коучингу, яке досягається плідною взаємодією коуча, керівника й педагога щодо взаємовизначених цілей та прийняття ефективних рішень.

З проникненням ринкових процесів у навчально-виховний процес, керівники навчальних закладів переконуються в тому, що економічні методи здатні збагатити й удосконалити педагогічні технології.

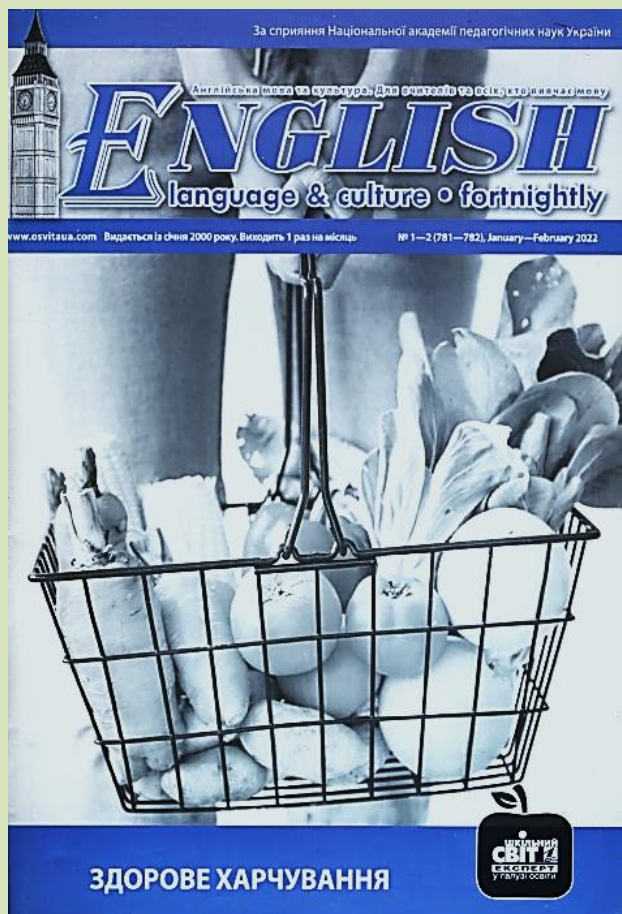
Визначено, що коучинг у системі підвищення кваліфікації – це взаємовідносини між викладачем і слухачами, при яких викладач ефективно організовує процес пошуку слухачами кращих відповідей на питання, що їх цікавлять.

Зроблено висновок, що освітній коучинг передбачає: системний супровід слухача, спрямований на ефективне досягнення важливих для нього цілей, у результаті чого у суб'єкта формується гнучкість і адаптивність до змін, здатність швидко й ефективно реагувати у критичних ситуаціях.

Коучинг-сесія – форма роботи, яка збагачує психолого-педагогічний досвід освітян розглянуто у статті:

Скирда, Т. Захист від негативних емоцій [Текст] : коучинг-сесія для освітян / Т. Скирда, Н. Харченко // English. – 2022. – № 1/2, January – February. – С. 70–93.

Автором публікації проведено аналіз важливості застосування педагогічного коучингу та обґрунтовано необхідність його застосування.

Визначено мету коучингу-сесії для освітян, а саме: напрацювання навичок застосування практичних прийомів захисту від негативних емоцій.

Наведено очікувані результати: зміцнення психологічного здоров'я педагогів, ознайомлення з видами емоцій, вправами для покращення настрою та психічної стабільності; формування позитивного мислення. Представлено ключові ідеї заняття з коучинг-сесії.

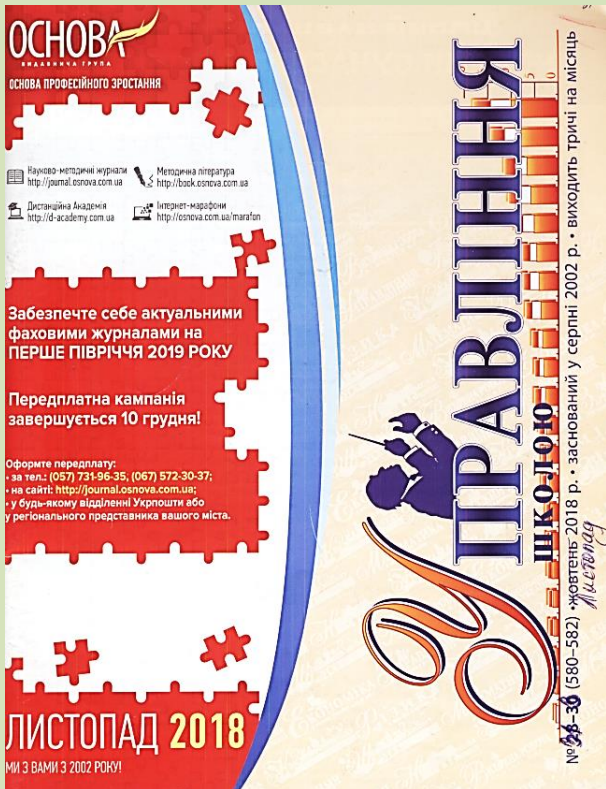
Презентовано план-проведення та етапи сесії, зміст діяльності та організаційний перебіг заходу.

Автором підкреслено, що процес коучингу ніколи не закінчується – чергове досягнення стає платформою для майбутніх випробувань.

Запропоновано спеціальні послідовні вправи для створення відповідного психологічного клімату з інструкціями та прикладами виконання завдання та анкетною зворотною зв'язку.

Призначення, технології та історія становлення коучингу проаналізовано у статті:

Воронова, С. В. Коуч-технологія для директора школи [Текст] / С. В. Воронова // Управління школою. – 2018. – № 31/33. – С. 80–94. – Продовження у № 34/36.

Засновником коучингу як методу є професор Гарвардського університету та експерт з тенісу Тімоті Голві. Призначення коучингу – сприяти людині в досягненні її життєвих цілей, розвитку й успіху.

У статті перелічені зарубіжні науковці які досліджували технології коучингу. Воронова С. В. знайомить читача з принципами, видами й основними методами коучингу.

Проаналізовано визначення поняття «коучинг». Зроблено висновок, що коучинг – це процес співпраці та

партнерства. Коучинг ґрунтується на взаєморозумінні коуча та співробітника, який готовий розвивати свій потенціал для досягнення особистих і професійних цілей.

На думку автора статті, – коучинг «методологічно межує зі «звичайним» психологічним консультуванням, тренінговими методами розвитку особистості, психотерапією, а з іншого – концептуально й історично пов'язаний з управлінським консалтингом, управлінням і розвитком персоналу».

В статті представлено наглядні таблиці принципів освітнього коучингу та класифікація видів коучингу за різними категоріями. Надано поняття педагогічного коучингу як різновиду технології науково-методичного супроводу.

Представлено моделі коучингу, що призначені для того щоб спростити і структурувати процес роботи.

Концептуальним засадам, видам, методам та моделям коучингу як технології ефективного управління закладом освіти присвячено статтю:

Воронова, С. В. Коуч-технологія для директора школи [Текст] / С. В. Воронова // Управління школою. – 2018. – № 34/36. – С. 2–61. – Початок у № 31/33.

Автором публікації детально представлено компетенції директора школи у сфері коучингу. Розглянуто основні коучингові вміння керівника закладу освіти.

У статті вказано засоби інтеграції коуч-інструментарію в систему управління школою. Запропоновано коуч-техніки, орієнтовані на практичне використання в управлінському та педагогічному процесі.

У презентованій таблиці детально розглянуто коучингові компетенції директора школи: установлення довірчих

відносин з колективом, коучингова присутність, активне слухання, пряме спілкування, проектування дій, планування та постановка цілей.

Визначено переваги застосування коуч-технік в управлінні закладом освіти: формування ефективної робочої команди, підвищення рівня мотивації всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяння самостійності учнів у пошуку власних рішень, зростання рівня довіри між вчителем та учнями.

Представлено методи використання коуч-інструментарію в освіті. Коуч допомагає розкритися творчому потенціалу учасників навчально-освітнього процесу для доступу до ідей, які відкривають інноваційні можливості та сприяють моделюванню стратегій виходу в «простір рішень», що потім працюватиме на всіх рівнях життя та сприятиме успіху в кар'єрі.

Психологічну Т-ігру, яка поєднує у собі характеристики настільних дозвіллевих ігор, психологічного консультування, психотренінгу та коучінгу представлено у праці:

Большакова, А. М. Психологічна настільна Т-гра як технологія короткострокового психологічного консультування, коучінгу, тренінгу (психологічна гра з елементами тренінгу «Смарагдове місто») [Текст] / А. М. Большакова // Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості : монографія / Національна академія педагогічних наук України ; Інститут психології імені Г. С. Костюка ; Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; [за ред.: С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова]. – Київ ; Суми : [Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка], 2019. – Кн. 3. – С. 366–383.

Надано аналіз ефективності настільної психологічної Т-гри «Смарагдове місто», з точки зору її впливу на розвиток здатності до життєтворчості.

Висвітлено роль гри як засобу навчання та виховання. Представлено технології використання психологічної ігри з метою формування та розвитку комунікативних та професійних навичок особистості та згуртування колективу. Виконання ігрових дій сприяє відтворенню та актуалізації ресурсів особистісного зростання людини.

Результатом участі у настільній психологічній Т-грі можуть бути: розуміння причинно-наслідкових зв'язків у ситуаціях власного життя; знаходження психологічного значення подій, що відбуваються, та прояснення їх обумовленості.

Презентовано методологію коучінгової гри яка базується на різних методологічних концепціях коучінгу. Автор наголошує, що коучинговий формат – це чітка постановка мети як образу бажаного результату діяльності за допомогою усвідомленої, цілеспрямованої поведінки.

Місце, користь та розуміння сучасного коучинга в освіті визначено у статті:

Бєлова, О. Коуч в освіті [Текст] : чи може педагог стати коучем для своїх учнів? / О. Бєлова // Соціальний педагог. – 2018. – № 4, квітень. – С. 36–38.

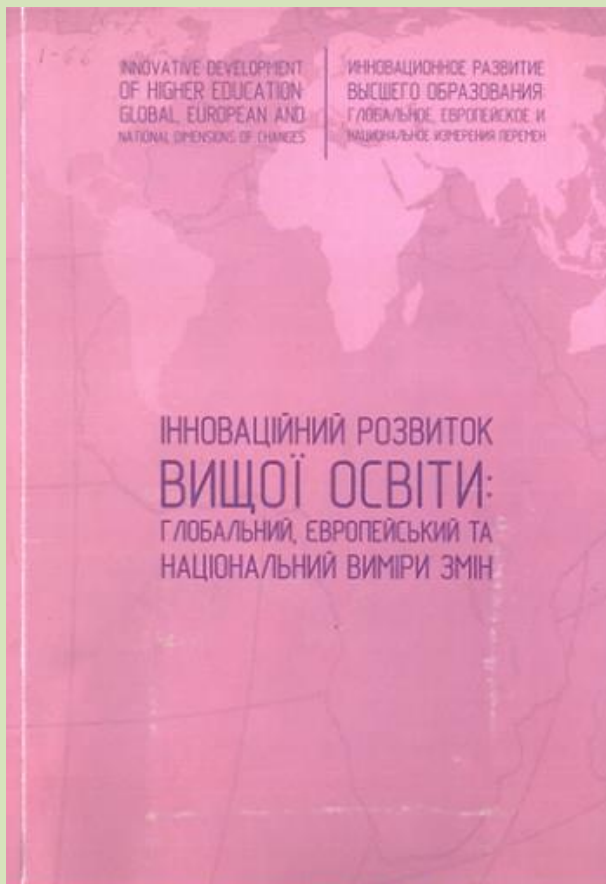
Автор статті вважає, що, – нова роль педагога, який володіє інструментами коучинга – це фахівець, який не просто передає знання, а водночас є тренером талантів, розкриваючи свій потенціал і потенціал учнів. Представлені коучингові техніки: «Колесо життєвого балансу» та «Бачення себе через N кількість років», які допомагають зрозуміти, що важливо для людини в житті. Використовуючи ці техніки, тобто бачення себе в майбутньому, учень вирішить, які кроки він може й повинен зробити, щоб

рухатися до своєї мети. Визначено, що коучінгу притаманне максимально швидке досягнення мети шляхом активізації необхідних здібностей та вдосконалення навичок учнів. Роль сучасного викладача більш схожа на ту, що відіграє тренер або консультант, та полягає у тому, щоб розкривати власний внутрішній потенціал учнівської молоді. Застосування методик і технік коучингу дає змогу учневі заново повірити в себе як особистість, чиї успіхи залежать від виконаної ним роботи, прагненні, мотивації та віри у досягнення цілей.

Коучингові моделі, які є найбільш ресурсними, послідовно представлені у публікації:

Скоробагатська, О. До проблеми використання коучингових технологій у системі управління організацією [Текст] / О. Скоробагатська // Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 квітня 2021 року / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; Департамент освіти Сумської обласної державної адміністрації ; [редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, Т. М. Дегтяренко та ін.]. – Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. – С. 221–224.

У публікації коучинг трактується як форма соціально-психологічної взаємодії, що дає можливість усвідомити і прийняти особисту відповідальність.

Основним завданням коуча є переконання в тому, що всі трансформаційні зміни сприяють прогресивному розвитку організації та її працівників. Представлено загальні положення коучингових моделей.

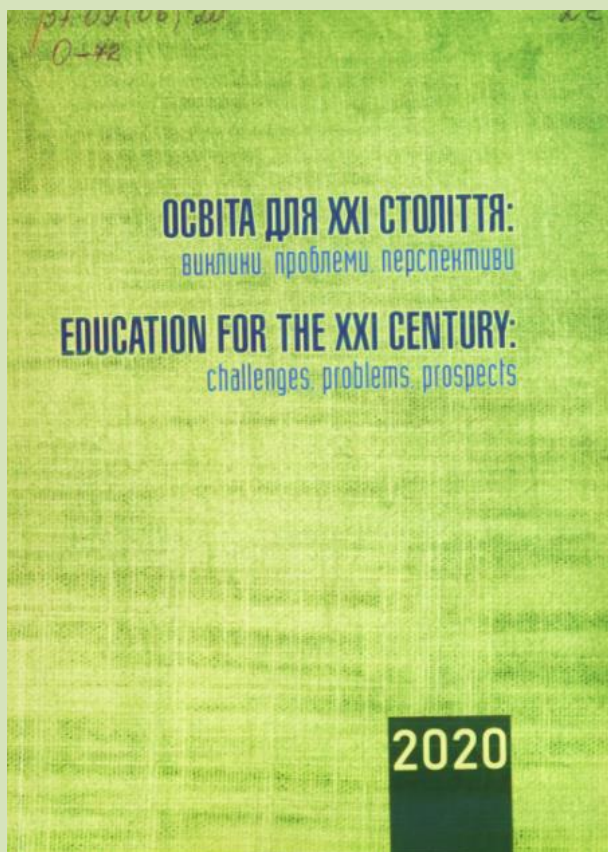
Розглянуто моделі, що є найбільш ресурсними для аналізу сутності змін з коучингової точки зору: теорія поля К. Левіна, перехідна модель змін

В. Бриджеса, транс-теоретична модель змін Д. Прохазки та К. Ді Клементе.

Автор наголошує, що основними завданнями коучменеджера є підведення персоналу до усвідомлення необхідності змін та планування відповідних дій. Отже, застосування в управлінні персоналом моделей змін, заснованих на принципах коучингу є актуальним.

Коучингові методи підвищення ефективності організаційного менеджменту у сучасній теорії та практиці управління персоналом, які об'єднують психологічне консультування, бізнес-консультування та тренінги висвітлено у статті:

Скоробагатська, О. Психологічні засади інноваційних коучингових технологій в управлінні персоналом [Текст] / О. Скоробагатська // Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 12–13 листопада 2020 р. / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; Департамент освіти Сумської обласної державної адміністрації [та ін.] ; [редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, Т. М. Дегтяренко та ін.]. – Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. – С. 333–336.

Автор наголошує, що коучингові технології передбачають управління людськими ресурсами на основі гуманістичного підходу. Тобто керуюча система організації спирається не на директивний стиль керівництва, а на психологічний, гуманний, ресурсний підхід до потенціалу особистості.

Представлено коучингові технології, які базуються на Сократівському методі індуктивного діалогічного міркування, методиках спортивних тренерів, гуманістичній психології та психотерапії.

Зроблено висновок, що коуч повинен орієнтуватися саме на вільну, ресурсну частину особистості, актуалізувати її за допомогою певних прийомів та спеціальної системи запитань.

Визначення конкретних можливостей використання продуктивного педагогічного досвіду А. С. Макаренка наведено у статті:

Меттини, Е. А. С. Макаренко: виховання та коучинг [Текст] / Е. Меттини // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. – № 2 (46). – С. 144–149.

У публікації приділено увагу питанню про сучасне трактування творчої спадщини Антона Семеновича Макаренка.

Автор статті пропонує і доводить необхідність використання методики виховання особистості, розроблену педагогом з позиції коучинга. Саме коучинг, на думку автора, дозволить глибше зрозуміти педагогічні ідеї видатного педагога.

Обґрунтовано можливість та необхідність вивчення творчої спадщини А. С. Макаренка в аспекті виховання особистості. Висвітлено ознаки коучингу:

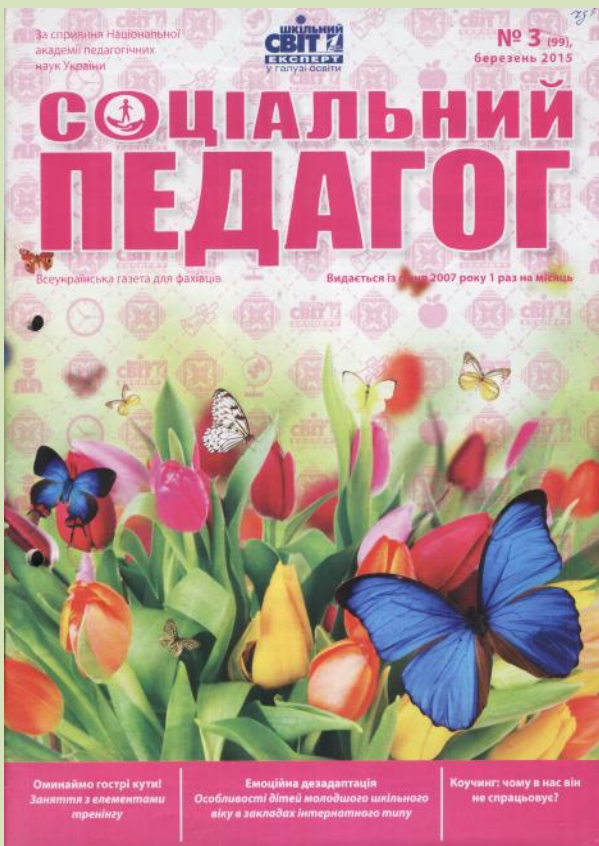
це система реалізації спільного соціального, особистісного та творчого потенціалу учасників процесу розвитку з метою отримання максимально можливого ефективного результату. У практиці видатного педагога риси означеної діяльності з'явилися у кількох його основних прийомах: загальна бесіда з вихованцями під час загальних зборів членів колективу; особиста розмова з окремими вихованцями; система тимчасових повноважень, яка давала кожному вихованцю можливість спробувати себе у ролі керівника й у ролі виконавця.

Автор підкреслює, що основою будь-якого виховання та освіти, які містять ціннісні орієнтири, має стати розкриття особистісного потенціалу. Виховна тактика та стратегія Антона Семеновича Макаренка були спрямовані на досягнення такого ефекту.

Різні трактування поняття коучингу досліджено у статті:

Ковальова, О. Коучинг: чому в нас він не спрацьовує? [Текст] : (створення нового українського коучингу) : [коучинг – це мистецтво створення за допомогою бесіди і поведінки середовища, яке допомагає розвитку особистості] / О. Ковальова // Соціальний педагог. – 2015. – № 3, березень. – С. 51–57.

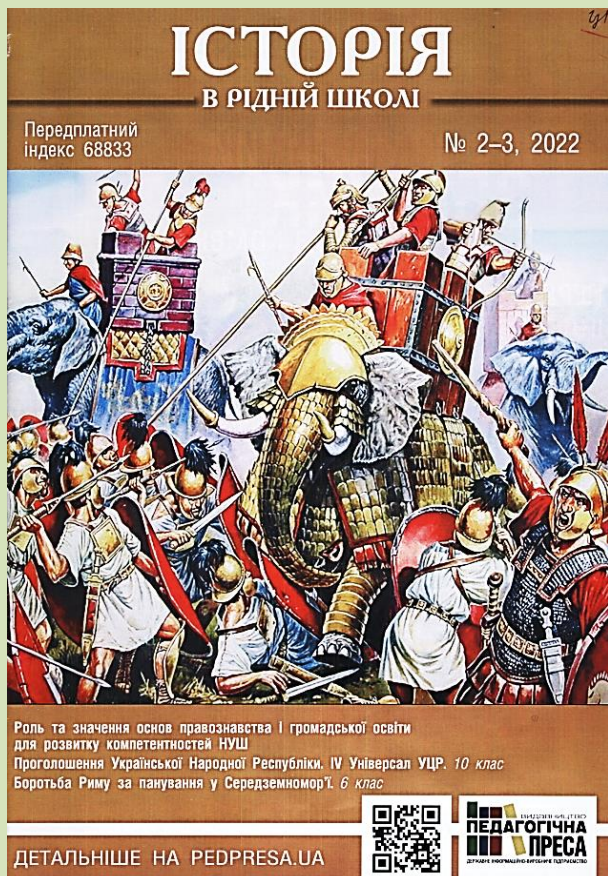

Представлено найбільш відомі визначення коучингу. Це процес створення коучем умов для всебічного розвитку особистості клієнта, мистецтво сприяння підвищенню результативності, навчання і розвитку. Наведено вислів педагога-дослідника Олександра Кичаєва, – «коучинг – це мистецтво створення за допомогою бесіди і поведінки середовища, яке полегшить просування людини до бажаної мети, так, щоб це приносило задоволення».

Визначення коучингу з точки зору набору технологій з постановки, уточнення цілей, досягнення результатів, генерування ідей. Зроблено висновок, – «коучинг – це корисна технологія для тих, хто прагне керувати власним життям».

Проблема актуальності залучення коучингових технологій у процес професійного розвитку вчителя історії представлено у публікації:

Терно, С. Інструменти коучингу в професійному розвитку вчителя історії [Текст] / С. Терно // Історія в рідній школі. – 2022. – № 2/3. – С. 9–14.

У статті визначено, що коучинг слід вважати впровадженням особистісного гуманного підходу та професійних трансформацій.

Автор вважає, що, на відміну від рецептурних підходів до підвищення кваліфікації, коучингові технології забезпечують значно глибший ефект у професійному розвитку вчителя історії.

Представлено можливість використання двох інструментів коучингу: піраміду логічних рівнів Р. Ділтса та піраміду потреб А. Маслоу.

Продемонстровано, як піраміда потреб А. Маслоу дозволяє організувати освітній процес.

Автор публікації наголошує, що піраміда логічних рівнів Р. Ділтса допомагає усвідомити і сформулювати власну освітянську місію та розробити план особистісної трансформації.

Доцільно відзначити, що в цілому коучинг допомагає педагогам фахово розвиватися й досягати кращих професійних результатів.

На основі представлених у бібліографічному огляді публікацій можна зробити висновок, що коучинг в освіті – не забаганка часу, а практика, запозичена з бізнесу, що допомагає зростати вчителям та вдосконалюватися учням. За допомогою коучингу кожен починає краще розуміти себе, що є основою демократичного підходу.

Підвищення ефективності власної життєдіяльності можливе тільки за умови постійного розвитку та самовдосконалення особистості протягом усього життя, що проявляється у якісній та творчій реалізації. Необхідною умовою цього процесу є використання різноманітних методів, вдосконалення як власної професійної діяльності, так і особистісного розвитку в цілому.

Шановні користувачі!

*Документи, представлені у бібліографічному огляді, доступні у фонді
Наукової бібліотеки.*

*За додатковою інформацією з даної теми пропонуємо звертатися до
електронного каталогу НБ.*

<https://library.sspu.edu.ua>

Підготувала головний бібліограф

Чайка Н. А.